

REPRODUKTIV MADANIYANI RIVOJLANTIRISHDA YANGI USULLAR

Fayziyeva M.X.

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM

“Pedagogika va o‘qitish metodikasi” kafedrası professori, ps. f. d.

Ibodova Zilola Xabibullo qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM PIM-705-24 guruh magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada yoshlar, ayniqsa talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan yangi usullar tahlil qilingan. Dunyo miqyosida reproduktiv salomatlikni mustahkamlash va ijtimoiy-demografik barqarorlikni ta’minlash bo’yicha turli loyihalar va tadqiqotlar olib borilmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, reproduktiv madaniyatni shakllantirishda tibbiy-biologik, pedagogik-psixologik va ijtimoiy-huquqiy omillar muhim rol o’ynaydi. O‘zbekiston Respublikasida ham ushbu yo‘nalishda milliy dasturlar va qonuniy hujjatlar asosida tizimli ishlar olib borilmoqda. Maqolada reproduktiv madaniyatni rivojlantirish bo’yicha ilg‘or pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muhim ekani ta’kidlangan.

Kalit so‘zlar. reproduktiv madaniyat, sog‘lom turmush tarzi, talaba-yoshlar, jinsiy tarbiya, pedagogik yondashuv, ijtimoiy-psixologik omillar, reproduktiv salomatlik.

Аннотация.

В данной статье анализируются новые методы, направленные на развитие репродуктивной культуры молодежи, особенно студентов. Реализуются различные проекты и исследования, направленные на укрепление репродуктивного здоровья и обеспечение социально-демографической стабильности в глобальном масштабе. Результаты исследования показывают, что важную роль в формировании репродуктивной культуры играют медико-биологические, педагогико-психологические и социально-правовые факторы. В Республике Узбекистан в этом направлении ведется системная работа на основе

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

национальных программ и правовых документов. В статье подчеркивается важность использования передовых педагогических технологий, интерактивных методов и информационно-коммуникационных технологий для развития репродуктивной культуры.

Ключевые слова. репродуктивная культура, здоровый образ жизни, студенческая молодежь, половое воспитание, педагогический подход, социально-психологические факторы, репродуктивное здоровье.

Annotation.

This article analyzes new methods aimed at developing the reproductive culture of young people, especially students. Various projects and studies are being conducted worldwide to strengthen reproductive health and ensure socio-demographic stability. The results of the study show that medical-biological, pedagogical-psychological and socio-legal factors play an important role in the formation of reproductive culture. In the Republic of Uzbekistan, systematic work is also being carried out in this direction on the basis of national programs and legal documents. The article emphasizes the importance of using advanced pedagogical technologies, interactive methods and information and communication technologies to develop reproductive culture.

Keywords. reproductive culture, healthy lifestyle, students and youth, sexual education, pedagogical approach, socio-psychological factors, reproductive health.

Kirish.

Jahonda yoshlarning reproduktiv madaniyatini shakllantirishning tibbiy-biologik, ijtimoiy-demografik, pedagogik-psixologik mazmuni, shakl va metodlarini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar olib borilmoqda. AQSh Xalqaro rivojlanish agentligi (USAID), Qohira Xalqaro anjumani (ARXA)¹, YuNISEF, UNFPA kabi xalqaro tashkilotlarning faoliyat yo'nalishlari reproduktiv madaniyatni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini o'rganishga qaratilgan. Talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirishda reproduktiv salomatlik, demografik mo'tadillik, gender yondashuv asosida mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash kabi

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

masalalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakatimizda, oilada, uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, bolalar va o'smirlar reproduktiv salomatligi samaradorligini mustahkamlash, jamoatchilikning tibbiy-pedagogik madaniyatini oshirish, aholi o'rtasida sog'lom turmush madaniyatini keng targ'ib qilishga qaratilgan tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Hurmatli Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev: "Jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat'iy hayotiy nuqtai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash, yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash va ro'yobga chiqarish, bolalar va yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish asosiy vazifalarimizdan biri" deya mazkur sohadagi ishlarning dolzarbligi xususida to'xtalib o'tgan. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 11-martdagi "Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi" PF-4947-sonli farmoni, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 20-oktyabrdagi "2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirish choratadbirlari to'g'risida"gi 841-son qarori, shuningdek, mazkur faoliyatga taalluqli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu ilmiy maqola muayyan darajada xizmat qiladi[1].

Maqsad.

Talabalarning sog'lom turmush tarzi bu – bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy-pedagogik madaniyatini shakllantirishning asosidir. Talaba-yoshlarning sog'lom turmush tarzi birinchi navbatda xususiy sog'lom turmush tarziga asoslangan ya'ni sog'liqni saqlash sohasida shaxsiy bilimlarga ega bo'lish, sog'lom turmush tarziga intilish va insonni o'zi kundalik faoliyatida o'z sog'ligini asrashga intilishidir. Biz mazkur yunalishlarning mazmun doirasini yoritir ekanmiz, unda milliy qadriyatlar, an'analar, xususan, oliy ta'lim imkoniyatlariga asosiy e'tiborni qaratdik. Ushbu muammo yuzasidan faylasuf olimlar tomonidan yoshlarda reproduktiv madaniyatni takomillashtirishning mazmun va mohiyatini izohladik. O.Musurmonova yoshlarni hayotga tayyorlash masalalari xususida so'z yuritir ekan, asosiy e'tibor yoshlarning

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

reproduktiv savodxonlik darajasiga qaratiladi deb hisoblaydi, hamda mazkur yo‘nalishda, ya’ni oilaviy hayotga tayyorlashning pedagogik aspektlari, farzand ko‘rish va tarbiyalash madaniyati, «er-xotin», «ona-bola» munosabatlari va muloqotlari tizimi, bu jarayonda milliy, umuminsoniy qadriyatlardan foydalanish haqida fikr bildirgan[4].

D.Sharipova o‘z ilmiy izlanishlarida mazkur yo‘nalishga ham alohida e’tibor berib, shaxsiy gigiyena asoslarini mensimaydigan, normal mehnat qilish, dam olish, uxlash rejimiga amal qilmaydigan, badan terisi tozaligiga, kiyim boshga, chiniqtiruvchi jismoniy tadbirlarga ahamiyat bermaydigan, zararli odatlarga ruju qo‘ygan kishining salomatligini saqlab bo‘lmasligini, ta’kidlab o‘tadi. D.Holiqovning ilmiy izlanishlarida jinsiy tarbiya, o‘zbek oilalarida jinsiy tarbiyani amalga oshirishning etnopedagogik xususiyatlari tadqiqot obyekti sifatida o‘rganilgan. D.Holiqov “Jinsiy tarbiyagina oilani, odamzodni saqlab qola oladi” deya o‘z fikrlarini izohlaydi. S.Tursunovning ilmiy izlanishlarida o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarida «sog‘lomlashtirish maktabi» pedagogik tizimi orqali ta’limga valeologik yondashuvni rivojlantirish, sog‘lom avlodni kamol toptirish hamda sog‘lomlikni ta’minlovchi pedagogik tizimning o‘ziga xos xususiyatlari, qonuniyatlari, tamoyillari va uning rivojlanish darajasini baholash mezonlarini aniqlagan[3].

Ilmiy adabiyotlar tahliliga ko‘ra, talaba-yoshlarning sog‘lom turmush tarzini yo‘lga qo‘yish bilan bog‘liq muammolar oxirgi yillarda yanada ko‘proq dolzarblikni aks ettirmoqda. Chunki, talaba-yoshlarning sog‘ligini taxlil qilish va statistik ma’lumotlarga ko‘ra talabalarda sog‘lik madaniyatining asta-sekin pasayishi kuzatilmoqda. Bunga sabab sog‘liqni saqlash, sog‘lom turmush tarziga oid bilim va unga munosib dunyoqarashga ega bo‘lmaslikdir. Talaba-yoshlarning sog‘ligi oliy o‘quv yurtida o‘qib yurgan kezlarda yaxshilanmaydi aksincha yomonlashuvi ko‘zga tashlanar ekan. Masalan, B.G.Akchurin⁶ ikkinchi kursgacha bo‘lgan talaba-yoshlar o‘rtasida kasallanish 23% ni tashkil etsa, to‘rtinchi kursgacha bo‘lgan talabalarda bu ko‘rsatkich 43% ga oshishini isbotlagan. Respublikamizda mutaqillikning dastlabki yillardanoq yoshlardagi sog‘lom turmush tarzini qaror toptirish, ularni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash, reproduktiv salomatligini mustahkamlash, yoshlar o‘rtasida giyohvandlik va OITS ga qarshi kurashish muammolariga bo‘lgan e’tibor rivojlana bordi. Shuningdek, mazkur sohalarda yoshlarda zaruriy bilim, ko‘nikma va

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

malakalarni shakllantirish maqsadida oliy ta'limning barcha bosqichlarida sog'lom turmush tarzini shakllantirish maxsus dasturlar orqali o'qitilishi yo'lga qo'yildi. Talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga oid o'quv uslubiy majmualar bu sohadagi zaruriy va bilim, ko'nikmalarini egallashda asosiy vosita hisoblanadi[5].

Shu bois, bugungi kunda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kundalik hayotda turli ijtimoiy muammolarni hal etish, sog'lom turmush tarzi borasida to'g'ri qaror qabul qilishlari uchun ularga yordam beradigan bir qator uslubiy qo'llanmalar, dasturlar yaratilgan. Jumladan, O.To'rayevaning "Oila etikasi va psixologiyasi" (1991), O.Musurmonovaning "Oila ma'naviyati – milliy g'urur" (1999), G'.Shoumarovning "1001 savolga psixologning 1001 javobi" (2000), "Oila psixologiyasi" (2000), M.Inomovanning "Oilada bolalarning ma'naviy ahloqiy tarbiyasi" (1999), D.Sharipova va V.A.Tokarevaning "Chekmasdan yoshlik gashtini sur", D.Sharipovanning "Salomatlik – barchaning va har bir kishining ishi", "Millat sog'ligi o'z qo'limizda" va boshqa shu kabi adabiyotlar ta'lim muassasalari pedagog-psixologlari, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari, ota-onalar uchun ham qimmatli ma'lumotlar manbaigina bo'lib qolmasdan, o'quv tarbiya jarayonini samarali tashkil etishda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi⁷. Lekin, adabiyotlar mazmunida aynan reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ma'lumotlarning yetarlicha yoritilmaganligi, xususan yosh davrlari sifatida talabalik davri xususiyatlaridan kelib chiqib reproduktiv salomatlik va reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga e'tiborning yetarli emasligi ko'zga tashlanadi[2].

Ta'lim muassasalarida talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan qulay muhit va pedagogik shart-sharoitning yo'qligi. 1. Talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatining nazariy va amaliy masalalari bo'yicha axborotlar, bilim va ko'nikmalar tizimining yetarli emasligi. 2. Oliy ta'lim muassasasidagi tibbiy-biologik, pedagogik-psixologik fanlarni o'qitish mazmunida reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan mavzularning yetarlicha yoritilmaganligi. 3. Talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan auditoriyadan tashqari tadbirlar ko'lamining torligi. 4. Aynan talabalik davridagi yoshlar uchun reproduktiv salomatlik, sog'lom turmush tarzi va reproduktiv madaniyat borasida ma'lumotlar beruvchi metodik bankning yetishmasligi. 5. Oliy ta'lim muassasasidagi

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

pedagoglar jamoasi tomonidan talabayoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirish jarayonining to'la nazoratga olinmasligi[6].

Xulosa.

Yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlab borish, ularda oila-nikoh munosabatlariga hurmat, reproduktiv madaniyatni takomillashtirish bugungi kunda hal etilishi lozim bo'lgan dolzarb masalalardan. Chunki, yoshlarda sog'lom turmush tarzi, dunyoqarashi, ijtimoiy faolligini ta'minlashga yo'naltirilgan bilim, ko'nikma va malakalar majmuasini shakllantirmasdan turib, ma'naviy barkamol shaxsni, malakali mutaxassisni tarbiyalab bo'lmaydi. Biz olib borgan tajriba ishlari davomida muammoning mazkur jihatiga e'tibor qaratdik va bugungi kunda - talaba-yoshlarning reproduktiv madaniyatini rivojlantirishda quyidagi xulosalarga keldik. 1. Talabayoshlarning reproduktiv madaniyatni takomillashtirishda talabayoshlarning ta'limi va tarbiyasiga oid huquqiy me'yoriy hujjatlar mazmun – mohiyati, pedagogika, psixologiya sohalarida olg'a surilgan ilmiy-nazariy g'oyalar metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. 2. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining reproduktiv madaniyatini takomillashtirish yuzasidan zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar hamda axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan unumli foydalanish maqsadga muvofiq. 3. Oliy ta'lim muassasalarida o'qitiladigan ijtimoiy-gumanitar va ixtisoslik fanlari, maxsus kurslar orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining reproduktiv madaniyatini takomillashtirishning pedagogik jarayonini loyihalashtirish, algoritmlash, axborot-kommunikativ texnologiyalar, interfaol metodlardan samarali foydalanish ularda reproduktiv madaniyat bo'yicha nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarni tarbiyalashdagi imkoniyatlari aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.
2. O'zbekiston Respublikasida xotin-qizlarning ahvoli to'g'risidagi ma'ruza. Mualliflar guruhi: G'ulomova D., Saidova G., Qobulova D., Norboeva T va boshqalr.

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th April, 2025

- UNOPS loyihasi asosida nashr qilingan. - T.: 1999. - 96 b. Akchurin B.G. Duxovnaya i telesnaya organizatsiya cheloveka. – Ufa: Izdvo “Bashkir”, un-ta, 2001. -257 s
3. Kenjaboeva N.M. Yoshlarga sog‘lom oila qurish madaniyati haqida. Risola. – T.: Sharq, 2009. – 40 b.
4. Kenjaboeva N.M. Talaba yoshlarda reproduktiv madaniyatni shakllantirish. Metodik qo‘llanma. –T.: Mumtoz so‘z, 2011. –120 b.
5. Sharipov A.D., Sharipova D., Tairova M. Концептуальные основы формирования ЗОЖ учащихся. Образования через всю жизнь. СанктПетербург.: 2007. - 160 s.
6. Boymurotovna, X. N. (2025, March). RUS TILINI O‘RGANISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA NEYRON TARMOQLARNING ROLI. In *International Conference on Educational Discoveries and Humanities* (pp. 55-62).
7. Botirovich, X. S. Murodullo o‘g‘li, JOT, & Iskandar o‘g‘li, SB (2024). PYTHON DASTURLASH TILINING KELIB CHIQISHI. *Modern education and development*, 11(3), 120-126.
8. Хайриддинов, Ш. Б. (2024). ФИЛОСОФСКИЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ. *Экономика и социум*, (2-2 (117)), 669-672.
9. Khayriddinov, S. (2023). Cloud technologies as a tool for forming personal information educational environment. *International Bulletin of Engineering and Technology*, 3(4), 72-76.
10. Abduqodirov, A. A., Yusupbekov, A. N., Suvonov, B. I., & Toshtemirov, R. T. (2022). Tabiiy gazni qayta ishlash jarayonining intellektuallashtirilgan boshqaruvida noaniq mantiq asosidagi modeldan foydalangan holda nazorat qilish. *Инновационные подходы, проблемы, предложения и решения в науке и образовании*, 1(1), 100-108.
11. Boymurotovna, X. N., Asror o‘g‘li, A. O., & Rajabboyevna, O. K. (2025, March). KOMPYUTER VA ROBOTLAR BILAN O‘ZARO ALOQA ORQALI IJTIMOIIY PSIXOLOGIYANING O‘ZGARISHI. In *International Conference on Educational Discoveries and Humanities* (pp. 63-70).